

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.п.н. Дора Левтерова - Гаджалова,
ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.2. Педагогика
докторска програма Специална педагогика - Логопедия

Автор: **Василиос Димитриос Венетис**

Тема: **Състояние на равнищата на езикова компетентност при заекващи деца от ПУВ**

Научен ръководител: **доц. дпсн Нели Василева – СУ „Св. Климент Охридски“**

Консултант: **проф. д-р Божидар Ангелов – СУ „Св. Климент Охридски“**

1. Общо описание на представените материали

Представеният от Василиос Венетис комплект материали е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника към него.

Дисертационният труд е в обем от 168 страници. Структуриран е в увод на изследването, три глави, заключение и 1 приложение, в което са представени първични резултати и задачите за самото изследване. Задачите за емпиричното изследване съдържат текстови задачи и задачи с цветен снимков материал. В дисертационния труд са включени 15 фигури, 11 таблици и 9 диаграми. Използваните литературни източници са 45, от които 22 на български език, 22 на латиница и 1 интернет източник.

Докторантът е приложил 3 броя статии във форуми на Факултета по предучилищна и начална училищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Тематиката на дисертационния труд е актуална и значима в научно и научно-приложно отношение, особено в настоящия период, в който се забелязва тенденция за увеличаване на разпространението на заекването сред децата от предучилищна възраст. Извън настоящата ситуация на повишаващо се презентиране на заекването, дисертационният труд поставя и решава успешно важни задачи за концептуализация на заекването, за езиковите равнища при

децата със заекване, за лингвистични фактори влияещи на появата на дисфуентности в предучилищна възраст.

3. Познаване на проблема

От представеният теоретичен анализ е видно, че докторантът познава проблематиката в основна степен и съумява да я интерпретира през призмата на задачите поставени в дисертационния труд. Интерпретиран е голям обем от най-значими и най-популярни литературни източници, но същинското познаване и вещина на интерпретация на проблема личи в разработения авторски диагностичен инструментариум. В него е видно прецизното и същевременно недосаждащо като обем включване на картини и айтеми за изпълнение от децата. Диагностичният инструментариум извежда за целите на дисертационното изследване значими диагностични аспекти на трите изследвани езикови равнища.

4. Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. За емпиричното проучване са създадени 9 авторски проби, изследващи езиковото равнище на децата. Структурирането на пробите конкретизира лексикално езиково равнище - 4 проби, граматично езиково равнище - 3 проби, синтактично езиково равнище - 2 проби. За всяко езиково равнище се спазва принципа за последователно усложняване на задачите – от по-лесното към по-сложното. Конструиранието на пробите за отделните езикови равнища са съобразени с ранната възраст на изследваните лица, компактността на диагностичния материал, максимална достъпност на съдържанието на пробите и инструкциите към тях за деца от предучилищна възраст, съдържателната близост на задачите до дейностите в обучението на децата и игровата форма на провеждане на изследването. Всяка проба е представена прецизно с описание на стимулите, инструкцията и критериите за оценка.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Първа глава е посветена на концептуализация на заекването като нарушение на речевата плавност. Представени са исторически преглед и определение на концепта „заекване”, етиологичните фактори на заекването, патогенезата и типологията на заекването. Специален акцент е поставен на вербалната и невербалната симптоматика при заекване. С оглед на це-

лите на дисертационния труд са представени и интерпретирани периодите в ранната речева онтогенеза и езиковото и говорното развитие при децата със заекване. В направения теоретичен анализ личи умението на докторанта да извежда съотнесена към дисертационния труд проблематика, без да влиза в прекалена детайлност. Тази тенденция към използване на по-обобщителни интерпретации е довела до пропускане на фактологически в историческия преглед на заекването и дефинирането на „заекването“. В цялостен план, тези фактологически пропуски не се отразяват на теоретичния анализ.

Във втора глава е представена програмата на изследването. Целта на изследването е изведена коректно съобразно проблематиката и в конкретизация за търсене на различия между деца с и деца без заекване в девет променливи. Озадачаващ още на ниво поставяне на целта е факта, че макар тематиката на дисертационния труд да е насочена към предучилищна възраст се появява група деца участници в изследването на възраст 7 - 8 години. Поставените хипотези са две и следват логично от направения теоретичен анализ. Изведените задачи са 8 и следват подготовката и провеждането на емпиричното изследване. Задачите биха могли да се представят в по-обобщен вид. Участниците в изследването, назовани като „контингент на изследване“ са представени подробно и в тази част на втора глава вече се изяснява авторовата концепция за включване и на група деца от начална училищна възраст в емпиричното изследване. Участниците в изследването са общо 70 деца, от които 15 деца със заекване и контрабалансирана група от 15 деца без заекване на възраст 4 – 6 години и 20 деца със заекване и 20 деца без заекване на възраст 7 – 8 години. Четирите групи участници в изследването са от град Серес, Гърция.

Диагностичният инструментариум с включените девет проби на три езикови равнища включва: назоваване на обекти (животни, растения), назоваване на обекти (дрехи, птици), назоваване на действия (глаголи), антоними, множествено число, време на глаголи, съгласуване по род, довършване на просто изречение и довършване на сложно изречение. Диагностичните проби имат насоченост и изследване на влиянието на независимите фактори „възраст“ и „заекване“ като зависими променливи при деца със заекване и деца без заекване от възрастовите граници 4-6 и 7-8 г.

Към данните от проведеното изследване е внесена и статистическа обработка чрез влияние на даден независим фактор върху дадена зависима променлива чрез F-критерия на Фишер, през междугрупов квазиекспериментален дизайн от типа 2x2 или двуфакторен дисперсионен анализ на данните.

В трета глава е представен анализ на резултатите от изследването. Първа част на трета глава представя дизайна на изследването и изясняване на понятията за статистическия анализ. Във втора част на трета глава са представени и интерпретирани резултатите от емпиричното проучване. Резултатите са представени в отделни раздели за всяка една зависима променлива. Дават се дисперсионни таблици и графиките за посоките на влияние на независимите фактори, за които се установи, че имат статистически значимо влияние върху зависимата променлива.

Резултатите са анализирани задача по задача от отделните проби през статистически данни с онагледяване с диаграми и фигури. В края на втора част на трета глава е изведен частичен извод, че по отношение на езиковото равнище, заекващите деца от двете проучвани възрастови групи показват по-добри резултати на лексикално ниво, отколкото на граматично, а най-ниски са стойностите на синтактично ниво, докато при незаекващите деца от двете възрастови групи се наблюдават по-високи средни стойности на езиковото равнище, както по отношение на лексиката, така и на граматиката и синтаксиса.

Изведени са заключения, изводи и препоръки за логопедичната практика.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на дисертационния труд са обособени като теоретични и приложни.

Към приносите с теоретичен характер са посочени:

1. Разработен е подробен диагностичен модел и критерии за оценка и анализ на езиковото развитие при деца със заекване;

2. За първи път в българската логопедия се изнасят статистически подкрепени данни за съществено изоставане в развитието на по-сложните равнища от езиковата система при заекващи деца.

Към приносите с практически характер са уточнени:

Получените резултати имат определена практическа стойност и са добър ориентир при разработване на нови акценти в логопедичната терапия на деца със заекване.

Приемам приносите с известни колебания за втори теоретичен принос, защото изследването не е проведено на български език, но от друга страна действително подобни данни се извеждат за първи път в българската логопедия.

Приносите могат да се допълнят, като към приложните приноси се уточни и възможността за приложение на разработения диагностичен модел в логопедичната практика с деца с дисфлуентност.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите, направени от докторанта са свързани с дисертационния труд. При наличие на достатъчно данни от емпиричното изследване и реализираната статистическа обработка, публикациите биха могли да бъдат повече. Но, спрямо изискванията за защита, публикациите са достатъчни.

8. Автореферат

Авторефератът е направен според изискванията на ЗРАСРБ и отразява основните компоненти и резултати, постигнати в дисертационния труд.

9. Критични забележки и препоръки

На отделни места в дисертационния труд се среща цитиране и прецитиране, несъобразено с изискванията за цитиране.

Теоретичният анализ би могъл да включва повече мнения на български и гръцки автори, предвид ареала на провеждане на емпиричното проучване и на разработването и защитата на дисертационния труд.

10. Лични впечатления

Не познавам лично докторанта.

11. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Докторантът би могъл да публикува непубликуваните части от дисертационния труд в бъдеще. Дисертационният труд съдържа интересни авторови виждания и ценни диагностични айтеми, полезни за практиката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Факултета по предучилищна и начална училищна педагогика, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът Василиос Венетис **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика - Логопедия като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Василиос Димитриос Венетис в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика - Логопедия

17 май 2018 г.

Рецензент:

(проф.дпн Дора Левтерова - Гаджалова)